

درس روش تحقیق دکتر رشادات جو

مفهوم تحقیق

از زبان عربی گرفته شده و به معنی رسیدگی کردن، بررسی و بازجویی (فرهنگ عمید و دهخدا)، واری واقعیت (فرهنگ نفیسی).

ویوس (۱۹۳۸)، تحقیق را فرآیند جستجوی منظم برای مشخص کردن یک موقعیت نامعین می داند.

علم (Science) از کلمه ی لاتین Scientia به معنی دانستن یا آگاهی گرفته شده است. دانشمند (Scientist) کسی است که کار خود را با کنجکاوی در مورد پدیده های جهان در اطراف خود آغاز می کند؛ به عنوان مثال چگونه فشار خون تنظیم می شود؟ یا چرا سرطان ایجاد می شود؟ سپس پدیده بررسی و به شکل یک موضوع قابل پژوهش تدوین می شود، اطلاعات جمع آوری شده، نظریه پردازی می شود و برای تعیین درجه ی اعتبار نظریه، فرضیه ها شکل می گیرد که پیش بینی هایی در مورد رویدادهای بعدی است؛ نظریه ماهیت کلی و منطقی دارد، در حالی که فرضیه محدودتر و مشخص تر است.

روش تحقیق (Methodology)

وسیله یا طریقه ی تعیین این امر است که چگونه یک گزاره ی تحقیق تأیید و یا رد می شود. به عبارت دیگر، روش تحقیق چهارچوب عملیات یا اقدامات جستجوگرایانه برای تحقق هدف پژوهش، جهت آزمودن فرضیه یا پاسخ دادن به سؤال های تحقیق را فراهم می کند.

روش شناسی

چگونگی گردآوری شواهد و تبدیل آن ها به یافته ها است؛ این سؤال که داده ها چگونه گردآوری می شود و مورد تفسیر قرار می گیرد (Anderson & Burns, ۱۹۸۹). ماهیت علم تحقیق و روش علمی

منابع شناخت

منابع شناخت

- ۱- تجربه
- ۲- مرجع (مقام صلاحیت دار)
- ۳- استدلال

۴- روش علمی (تحقیق)

Experience

سه نقص دارد:

- ۱) شدت تاثیر یک رویداد در یک فرد به ویژگیهای شخصیتی و فیزیولوژیکی او بستگی دارد
 - ۲) همه چیز با تجربه به دست نمی آید
 - ۳) دانش حاصل از تجربه ممکن است دانش مبتنی بر عقل سلیم یا عرف باشد و اعتبار چندانی نداشته باشد
- استدلال

استدلال قیاسی deductive از کل به جز می رسیم ارسطو

همه سیاره ها به دور خورشید می چرخند

زمین سیاره است

زمین به دور خورشید می چرخد

استدلال استقرایی inductive

استدلال استقرایی ۱۶۰۰ فرانسیس بیکن

مشاهده اساس علم است

هر سیاره ای که تا به حال مشاهده شده به دور خورشید می چرخد

بنابراین همه سیاره ها (از جمله زمین) به دور خورشید می چرخند

با مطالعه موارد جزئی به فرضیه و در نهایت به تعمیم کلی می رسیم.

اما استنتاج ناقص داریم

رویکرد استقرایی - قیاسی

ترکیب روش قیاسی ارسطو و استقرایی بیکن است

ابتدا با استفاده از مشاهدات فرضیه تدوین می شود و سپس با استفاده از استدلال قیاسی به کاربرد و آزمون

فرضیه ها می پردازد

این رویکرد دوگانه اساس روش علمی جدید است و داروین آنرا مطرح کرد

این روشها در توسعه علم سهم زیادی داشتند از جمله بیان فرضیه ها ، توسعه منطقی فرضیه ها و توضیح و

تفسیر یافته های علمی و ترکیب آنها در یک چارچوب مفهومی

روش علمی (تحقیق)

تعریف تحقیق از دیدگاه کرلینجر (۱۹۷۰):

بررسی منظم، کنترل شده، تجربی و انتقادی قضایای فرضی درباره ی روابط احتمالی بین پدیده های طبیعی است.

تحقیق سه ویژگی دارد:

۱- منظم، کنترل شده و مبتنی بر الگوی استلالی - قیاسی است، در حالی که تجربه با تصادف و شانس سروکار دارد.

۲- تحقیق تجربی است و همواره عقاید مورد بررسی و آزمون سایرین قرار می گیرد.

۳- تحقیق خود اصلاح گر است.

در واقع تحقیق ترکیبی از تجربه و استدلال است، پس کاملتر است.

گودوین (۱۹۹۵) روش های دانستن را به دو دسته تقسیم کرده است:

روش های غیر علمی

روش های علمی

الف- روش های غیر علمی دانستن

۱- روش سرسختی (Tenacity)

در این روش فرد عقیده ای را کورکورانه و سرسختانه قبول می کند.

۲- روش مرجع (Reference)

باور و عقاید افراد دیگر برای فرد اعتبار دارد و مورد قبول است.

الف- روش های غیر علمی دانستن

۳- روش پیشینی (مقدم بر تجربه) - خرد گرایی (Rationalism)

در این روش تأکید بر پذیرش و سازگاری با استدلال است.

۴- روش علم

معتبرترین روش دانستن است و مزیت آن این است که عینی است.

ب- روش های علمی دانستن (بر اساس مفروضه های اصلی در شیوه های تفکر دانشمندان

۱- جبرگرایی و اکتشاف پذیری (Determinism & Discoverability)

رویدادهای جهان از قواعد خاصی پیروی می کنند و از این رو نظم پذیر و پیش بینی پذیرند و تصادفی نیستند.

۲- عینیت و تکرار (Objectivity & Replication)

یک مشاهده ی عینی، به سادگی با درجه ای از اطمینان، توسط بیش از یک مشاهده گر می تواند مورد بررسی قرار گیرد.

ب- روش های علمی دانستن

۳- نتایج مبتنی بر داده ها (Data driven)

۴- سؤالات تجربی (تجربی نگری) (Empirical question)

یادگیری به وسیله ی مشاهده یا تجربه ی مستقیم؛ سؤالات تحقیق اولین مرحله ی یک طرح پژوهشی است و حقایق از طریق پاسخ به سؤالات تجربی به شیوه ی علمی به دست می آید.

کوهن (۲۰۰۱) دو ویژگی دیگر برای علم مطرح می کند:

اصل امساک گری (Parsimony)

در تبیین پدیده ها باید به شیوه صرفه جویانه و اقتصادی عمل کرد و از پیچیدگی تبیین ها کم کنیم (با حداقل مفاهیم و متغیرها به حداکثر قدرت تبیین برسیم). در واقع نظریه ی ساده بر نظریه ی پیچیده برتری دارد.

اصل عمومیت / کلیت / تعمیم پذیری (Generality)

سعی محقق در تعمیم و گسترش مشاهدات خود به سایر حوزه ها.

علم چیست؟

دو دیدگاه از طرف کرلینجر (۱۹۷۰) مطرح شده است:

۱- دیدگاه ایستا (Static)

علم فعالیتی است که اطلاعات منظم در مورد جهان فراهم می کند و کار محقق کشف حقایق جدید و افزودن بر بدنه ی اطلاعات موجود است؛ فرضیات جدید، قوانین و نظریه های جدید بر اساس اطلاعات قبلی است.

۲- دیدگاه پویا (Dynamic)

وضعیت موجود دانش مهم است، اما اینکه مبنایی برای پژوهش بیشتر و نظریه ی علمی جدید تلقی می شود؛ در این دیدگاه بر حل مسأله تأکید می شود، نه بر واقعیت ها و مجموعه ای از اطلاعات. به این دیدگاه، دیدگاه اکتشافی (Heuristic) یا خوداکتشافی (Self-discovery) نیز گفته می شود.

روش علمی

در جستجوی پی بردن به قاعده و نظم موجود در پدیده ها و رویدادهای جهان است و قضیه های اصلی روش علمی آن است که تحت چه شرایط خاصی، پدیده رخ می دهد. در علوم فیزیکی و زیستی پی بردن به نظم و قواعد بسیار راحت تر از علوم انسانی و اجتماعی است، زیرا رفتار آدمی پیچیده است و عوامل بسیاری در ایجاد آن دخالت دارد.

هدف های علم

هدف اساسی علم چیست؟

کمک به بهبود زندگی بشر؟

تبيين پديده های طبيعي؟

.....

تدوين نظريه

تعريف نظريه (Theory) از ديده گاه کرلينجر:

مجموعه ای از سازه ها(مفاهيم)، تعاريف و گزاره های به هم مرتبط است که از طريق مشخص کردن روابط بين متغيرها، با هدف تبیین و پیش بینی پديده ها، یک ديده گاه منظم از پديده ها ارائه می کند.

اهداف فرعی علم

توصيف (Description)

تبیین (Explanation)

پیش بینی (Prediction)

کنترل (Control)

مسئله و اهميت و ضرورت تحقيق

راه های تجلی مسأله

- وجود شکاف و خلاء در دانش موجود

- وجود نتایج ضد و نقیض یا عدم مطابقت نتایج پژوهش ها

- لزوم تبیین یک واقعیت

ویژگی ها و ضوابط انتخاب موضوع:

علاقه محقق

بدیع بودن(نوآوری)

ویژگی ها و ضوابط انتخاب موضوع

پژوهش پذیر بودن(ماهیت فلسفی و نظام ارزشی آن طوری باشد که قابل تحقيق باشد)

شرایط پژوهش پذیر نبودن:

- موضوع پژوهش محدود نشده باشد؛

- امکان اندازه گیری پديده های مورد نظر وجود نداشته باشد؛

- شرایط امکان تحقيق در فاصله ی زمانی مورد نظر محقق فراهم نباشد.

ویژگی ها و ضوابط انتخاب موضوع

اهمیت و اولویت

توانایی محقق (تسلط به موضوع – تسلط به دانش زیربنایی)

منابع مادی (وسایل، بودجه، نیروی انسانی)

منابع اطلاعاتی

به صرفه بودن (تحلیل هزینه)

راه های پیدا کردن موضوع تحقیق

تجربه های فردی

رویدادهای عادی و غیرعادی زندگی

گفتگو با دوستان

مطالعه ی روزنامه ها و مجله ها

درگیر شدن با مسائل شغلی

مشاهده ی رویدادها

نقد مقالات منتشر شده و پیدا کردن معایب آن ها

انجام مطالعات Follow - up

انجام تحقیقات تکمیلی

مشورت با استادان

فصل ۱ پایان نامه

مقدمه ی تحقیق (دباجه / پیشگفتار / پیشنگار و...)

محقق تلاش می کند با ارائه ی مطالبی برای خواننده:

-ذهنیت مناسبی را در رابطه با کلیت موضوع ایجاد کند؛

خواننده را با مبانی و کلیات موضوع مورد نظر آشنا کند؛

او را برای فهم مطالبی که در پایان نامه آمده، آماده کند

حداقل ۱ صفحه و حداکثر ۳ صفحه.

بیان مسأله ی تحقیق

مسأله ی تحقیق باید یک مسأله ی علمی باشد؛ مسأله ی علمی یک دغدغه ی ذهنی یا واقعی است که

نیازمند به پاسخ از طریق فرآیند تحقیق علمی دارد.

مساله تحقیق سوالی است که در ذهن پژوهشگر راجع به یک پدیده مشکل یا بحران اجتماعی شکل گرفته

است.

محقق باید بداند چه کاری را می خواهد یا باید انجام دهد

بیان مسأله ی خوب تحقیق باید شامل اطلاعات زیر باشد:

اهمیت مسأله

محدود کردن مسأله در یک حوزه ی تخصصی
اطلاعات کلی در باره تحقیقات انجام شده
مشکلات سازمان مورد نظر

چهار چوبی برای ارائه نتایج تحقیق

ویژگی های یک بیانیه مسأله ی تحقیق (پرسش آغازی)

واضح، روشن، صریح، محدود و شفاف باشد؛

محقق را به سوی فرضیه سازی هدایت کند؛

خالی از داوری ها و قضاوت های غیر علمی باشد؛ جهت گیری های اخلاقی، ارزشی، فلسفی و عرفانی نداشته باشد؛

ویژگی های یک بیانیه مسأله ی تحقیق (پرسش آغازی)

۴. حالت پیش بینی کلی و بیان روزنامه ای نداشته باشد و ادعاهای غیرقابل بررسی و آزمودن علمی را مطرح نکند؛

۵. بر دو متغیر کلی تأکید شود؛

۶. امکان اندازه گیری متغیرها وجود داشته باشد؛ مسأله ی تحقیق قابل اندازه گیری باشد.

اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

پرداختن به تحقیق در چه زمینه ای از اهمیت بیشتری برخوردار است؛

چه دستاوردهایی در پی دارد؟

چه سودی از این تحقیق برده می شود؟

چه کسانی سود می برند؟

ارزش علمی تحقیق چیست؟

چه کاربردی دارد؟ چه چیزی نصیب جامعه ی علمی و دانشگاهی ایران می شود؟

چرا انجام تحقیق ضرورت دارد؟

چرا در این مقطع زمانی باید تحقیق شود؟

انجام تحقیق چه تأثیری در پیشبرد علم مدیریت دارد؟

این تحقیق چه خلاء علمی را پر می کند؟

اهمیت تحقیق از دو دیدگاه مطرح می شود:

از نظر جایگاه و ارزش علمی مسأله

با بررسی ادبیات مربوط، پدیدار می گردد؛ پژوهشگر باید بتواند
تحقیق خود را به اثبات برساند.

دید جدید به مسأله را مطرح کند؛

جای خالی نظریه های علمی مطرح می شود؛
و اگر نظریه پردازی شده است، محقق می تواند آزمون مدل یا تئوری و یا بسط و گسترش آن ها را مطرح کند.

اهمیت تحقیق از نظر مدیران اجرایی و ضرورت های سازمانی

ارائه ی خلاصه ای از نوشته های صاحب نظران و خبرگان آگاه که موضوع را مهم می دانند و خواستار تحقیق بر روی این مسائل هستند؛

ارائه ی آمار و ارقام از رویدادها و تأکیدی که به وسیله ی متخصصان و صاحب نظران می شود؛
تأثیر انجام تحقیق در حل مسائل بخش های مختلف (دولتی، صنعتی، بازرگانی و از همه مهمتر فرهنگی)؛
ایجاد تحول و حل مشکلات مدیریتی سازمان ها.

چهارچوب نظری تحقیق (مبانی علمی، مدل مفهومی) Theoretical framework

مبنایی است که پژوهشگر بر اساس آن درباره ی روابط بین متغیرها و عواملی که در ایجاد مسأله، مهم تشخیص داده شده اند، فرضیه سازی می کند؛
بر مبنای چهارچوب نظری، پژوهشگر، عوامل و متغیرهای مؤثر بر مسأله ی تحقیق را شناسایی و فرضیه سازی می کند؛

چهارچوب نظری تحقیق، مبنایی است که تمام تحقیق بر روی آن استوار می گردد؛
یک شبکه ی منطقی، توسعه یافته، توصیف شده و کامل، بین متغیرهایی است که از طریق فرآیندهایی مانند مصاحبه، مشاهده، بررسی ادبیات موضوع و پیشینه تهیه می شود.

براساس نوع رویکرد تحقیق، چهارچوب نظری دو کاربرد دارد:

نظریه آزمایی

در این رویکرد، فرضیه های تحقیق برآمده از نظریه ای است که توسط نظریه پردازان قبلی مطرح شده است؛ در این جا نظریه، حکم چهارچوب نظری تحقیق را دارد.

نظریه پردازی

در این جا چهارچوب نظری تأیید شده ای وجود ندارد، بلکه نمونه ها بررسی می شوند، تجزیه و تحلیل می گردند و نظریه از آن ها استنتاج می شود.

اهداف

اهداف خلاصه آنچه که بایستی با انجام مطالعه به آن دست یافت را بیان می کند
اهداف پس از شناسایی دقیق مسئله، متغیرها، دامنه مطالعه و پیشینه تحقیق به طور روشن بیان می شود.

دو دسته هدف:

اهداف کلی (General objectives)

اهداف اختصاصی (Specific objectives)

هدف کلی

هدف کلی تحقیق، همان موضوع اصلی است؛ بیشتر وقت ها، هدف کلی همان عنوان تحقیق است؛ در هدف کلی، محقق به همه ی جنبه ها، متغیرها و ابعاد تحقیق اشاره می کند.

اهداف اختصاصی

از بطن هدف کلی بیرون می آید؛ معمولا یک هدف کلی را به چند هدف اختصاصی می شکنیم و در اصل به جنبه ها یا متغیرهای حاصل از هدف کلی توجه دارد؛ هدف های اختصاصی عینی ترند و از نظر تعداد و در مقایسه با هدف کلی بیشترند؛ قدم هایی که طی می کنیم تا به هدف کلی برسیم، همان اهداف اختصاصی تحقیق هستند.

ویژگی های هدف تحقیق مناسب

هدف باید ارزشمند باشد (پیش وپا افتاده نباشد)

منطقی باشد (بدیهیات علمی را مورد تردید قرار ندهد)

قابل تحقیق باشد

واقع بینانه باشد (توانایی علمی، زمانی،...)

روشن دقیق و قابل درک باشد (فعل رفتاری داشته باشد)

سوالات تحقیق

بر اساس اهداف تحقیق نوشته می شوند.

انواع سوالات تحقیق

سوالات تعریفی (Definitional question)

مثال: افسردگی چه معنایی دارد؟ جنبه های مختلف افسردگی چیست؟

سوالات توصیفی (Descriptive question)

مثال: تاریخچه ی سرمایه ی اجتماعی چیست؟ الگوهای مختلف سرمایه ی اجتماعی چیست؟

انواع سوالات تحقیق

سوالات مربوط به مقدار، فراوانی و شدت (Amount, Frequency, Intensity question)

مثال: فراوانی اضطراب در بین دانش آموزان چقدر است؟

سوالات همبستگی یا همپراکنش (Correlational & Covariation question)

مثال: رابطه ی بین فقر و بزهکاری چیست؟

انواع سوالات تحقیق

۵. سوالات مقایسه ای یا تفاوتی (Comparative & Differential question)

مثال: آیا بهره وری مدیران آموزش دیده و آموزش ندیده متفاوت است؟

سوالات مربوط به اندازه گیری (Measurement question)

مثال: بهترین ابزار برای اندازه گیری هوش در روستاهای کشور چیست؟

فرضیه های تحقیق

فرضیه، حدس زیرکانه و احتمالی مبتنی بر دانش یا تجربه در مورد علت و یا راه حل یک مسأله (یا پاسخ یک سؤال) است؛

فرضیه، رابطه ی فرضی بین دو یا چند متغیر است، که به صورت گزاره ای قابل آزمون ارائه می شود؛

فرضیه، بیان حدسی و فرضی در مورد روابط احتمالی بین دو یا چند متغیر است.

دو نوع فرضیه داریم:

فرض تحقیق Research hypothesis

(فرض خلاف یا فرض جایگزین $H_1 / H_2 / H_A$)

فرض آماری Statistical hypothesis

(فرض پوچ یا فرض صفر $Null / H_0$)

فرضیه ی تحقیق همیشه مثبت نوشته می شود و فرضیه ی صفر به عدم رابطه ی بین متغیرها اشاره می کند؛ در واقع فرض صفر می گوید متغیر مستقل بر متغیر وابسته تأثیر ندارد.

فرضیه ی تحقیق به دو حالت نوشته می شود:

جهت دار (Directional)

بدون جهت (NonDirectional)

معمولاً روابط به ۳ شکل بررسی و بیان می شوند:

مطالعه ی اثر متغیرها بر یکدیگر

مطالعه ی رابطه ی بین متغیرها

مطالعه ی تفاوت بین متغیرها

چهار نوع قالب برای فرضیه سازی وجود دارد:

فرضیه های مقایسه ای

تفاوت و نقش اثر دو یا چند متغیر بر یک یا چند متغیر دیگر بررسی می شود.

سبک مدیریتی تفویضی در مقایسه با سبک مدیریت مشارکتی در افزایش بهره وری منابع انسانی تأثیر بیشتری دارد.

سلامت روانی دانش آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار متفاوت است.

چهار نوع قالب برای فرضیه سازی وجود دارد:

فرضیه های رابطه ای (همبستگی)

همبستگی یا رابطه ی بین متغیرها بررسی می شود.

مثال: بین ساختار سازمانی و میزان بهره وری کارکنان رابطه وجود دارد.

چهار نوع قالب برای فرضیه سازی وجود دارد:

فرضیه های علی (علت و معلولی)

به دنبال کشف و تعیین رابطه ی علت و معلولی بین دو یا چند متغیر به کار می رود.

مثال: تمرکز بیش از حد تصمیم گیری در سازمان، موجب کاهش رضایت شغلی کارکنان می شود.

مصرف سیگار باعث سرطان ریه می شود.

طلاق باعث افت تحصیلی می شود

چهار نوع قالب برای فرضیه سازی وجود دارد:

فرضیه های توصیفی

و وضعیت یک متغیر خاص بیان می شود و ادعای خاصی در آن مطرح نیست؛ در قالب فرضیه های آماری قابل بیان نیستند، زیرا با محاسبه ی شاخص های آماری، به راحتی می توان فهمید که آیا فرضیه تأیید یا رد شده است.

مثال: بیش از ۵۰ درصد پژوهشگران مراکز تحقیقاتی وابسته به دولت، از کار خود رضایت ندارند.

بین میزان شادی و صداقت علمی دانشجویان دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران با میزان پیشرفت تحصیلی آنها رابطه مثبت وجود دارد.

بین دانشجویان دانشکده فنی و دانشکده مدیریت از نظر میزان شادی و صداقت علمی و پیشرفت تحصیلی تفاوت معنادار وجود دارد.

مفهوم -سازه -متغیر

مفهوم (Concept) تجریدی (انتزاعی) از رویدادهای قابل مشاهده که معرف شباهتهایی میان آنهاست

سازه (Construct) یک مفهوم است که به طور آگاهانه برای منظور خاصی طراحی شده

انتخاب نامی خاص برای یک مفهوم

از مفهوم تا مشهود شکاف یا خلا وجود دارد که سازه آنرا پر می کند

سطح انتزاعی مفاهیم با یکدیگر متفاوت است، به مفاهیمی که سطح انتزاعی بالاتری دارند سازه می گویند

متغیر (Variable) ویژگی است که مقادیر متفاوت می پذیرد. چیزی است که تغییر می کند

متغیر و انواع آن

متغیر یک مفهوم است که بیش از دو یا چند ارزش یا عدد به آن اختصاص داده می شود. ویژگیهای را که پژوهشگر مشاهده یا اندازه گیری می کند متغیر نامیده می شود.

انواع متغیر

برحسب مبنای و واحد اندازه گیری:

کمی (مبنای اندازه گیری دارد):

پیوسته **Continuous**

گسسته **Discrete**

مثال: نمره ی درس ریاضی، نمره ی هوش

کیفی (ویژگیهای آنها را نمی توان با ارقام ریاضی نمایش داد)

دو ارزشی

چند ارزشی

مثال: پرخاشگری، اخلاق، فرهنگ

متغیر کمی

متغیر کمی، متغیری است که از نظر کمی تغییر می کند و تفاوت های ناشی از این تغییرات را با استفاده از عدد ثبت می کند و آنها را می توان با هم جمع کرد.

متغیر کیفی به متغیری اطلاق می شود که تفاوت های ناشی از تغییرات آنها کیفی است و برای ثبت آنها ممکن است از روشهای دیگری غیر از عدد استفاده شود.

برحسب نقشی که در تحقیق به عهده دارند:

متغیر مستقل

متغیر وابسته

متغیر تعدیل کننده

متغیر کنترل

متغیر مزاحم

الف - متغیر مستقل **Independent variable**

متغیری است که توسط پژوهشگر اندازه گیری ، دستکاری یا انتخاب می شود تا تاثیر یا رابطه آن با متغیر وابسته اندازه گیری شود.
اسامی دیگر آن: درون داد، علت، پیش آیند، محرک، پیش فرض، پیش بین، عامل، فعال در تحقیقات آزمایشی متغیر مستقل به دو دسته تقسیم میشود:
الف) متغیر عملی یا فعال
ب) متغیر ویژگی یا هویتی تقسیم می شود

متغیر وابسته (Dependent Variable)

آن چیزی است که محقق می خواهد مطالعه اش کند، اندازه گیری کند، توصیف کند و...؛ و همچنین متغیری است که محقق دنبال عوامل مؤثر بر آن است.
متغیر وابسته متغیری است که مشاهده یا اندازه گیری می شود تا تاثیر متغیر مستقل بر آن معلوم و مشخص شود.
اسامی دیگر آن: متغیر پاسخ ، برون داد یا ملاک ، نتیجه ، معلول است .

متغیر تعدیل کننده : متغیری است که به منظور توصیف متغیر مستقل معینی به کار برده می شود و دومین متغیر مستقل است که به خاطر تعیین تاثیر آن در همبستگی بین اولین متغیر مستقل و متغیر وابسته انتخاب شده مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.

متغیر کنترل : همه متغیر های موجود در یک شرایط تحقیقی یا در یک شخص را نمی توان همزمان مورد مطالعه قرار داد. متغیرهایی که تاثیر آنها بر متغیر وابسته خنثی یا حذف شود متغیرهای کنترل نامیده می شوند.

متغیر مزاحم : به یک متغیر مفهومی اطلاق می شود که تحت تاثیر متغیرهای مستقل ، تعدیل کننده و کنترل قرار دارد و بر متغیر وابسته تاثیر می گذارد.

تعریف متغیرها به دو دسته تقسیم می شوند:

تعریف نظری (Theoretical definition)

تعریف مفهوم با استفاده از سایر واژه ها یا مفاهیم از کتاب های مرجع، دایرة المعارف ها و... گرفته می شود. مثل تعریف رهبری نفوذ در افراد برای تحقق اهداف

تعریف عملیاتی (Operational definition)

منظور محقق از متغیر (به عنوان مثال بزهکاری) در تحقیق مربوطه؛ در واقع به معنای نحوه ی سنجش و اندازه گیری متغیر (به عنوان مثال بزهکاری) توسط محقق می باشد. تعریف متغیر با استفاده از عملیات با رفتارهایی که برای مشاهده و اندازه گیری متغیر صورت می گیرد. پرسشنامه چند عاملی رهبری باس (Bass ۱۹۸۵)

تعاریف عملیاتی

متغیر هایی نظیر هوش و اضطراب که در نزد افراد مختلف دارای تعاریف متفاوت است بایستی با توجه به شیوه ای که مورد اندازه گیری قرار می گیرند این عمل با عنایت به هدف تحقیق انجام می شود، تعریف و مشخص شوند.

کرلینجر (۱۹۷۳) تعریف عملیاتی را به دسته دو تقسیم می کند.

الف - سنجشی

ب- آزمایشی

تعریف عملیاتی از نوع سنجشی به تعریفی اطلاق می شود که از طریق آن شیوه اندازه گیری متغیر معلوم و مشخص می شود. به عنوان مثال موفقیت تحصیلی را می توان از معدل نمره ها یا با استفاده از آزمونهای استاندارد شده تعریف کرد.

در تعریف عملیاتی آزمایشی نحوه دستکاری متغیرها و یا شیوه دخل و تصرف در آن مشخص می شود. به عنوان مثال ، تشویق را می توان با توضیح اینکه چگونه آزمودنیها تشویق شده اند تعریف کرد.

ملاحظات اخلاقی: رعایت مسائل اخلاقی و تضمین حقوق انسانی آزمودنیها یکی از عمده ترین مسائل در پژوهشهای آموزشی و پرورشی است.

عدم مشارکت در پژوهش

داشتن اسم مستعار

انتظار پذیرش مسئولیت به وسیله پژوهشگر

اهمیت و ضرورت بررسی ادبیات تحقیق

اهمیت عمده، برقراری ارتباط بین تحقیق مورد نظر با تحقیقات گذشته و مرتبط با موضوع است؛

ایجاد چهارچوب ادراکی مناسب؛

تهیه ی راهبردها و روش های تحقیق مناسب؛

رابطه ی دوسویه بین فرضیات و سؤالات و بررسی ادبیات وجود دارد.

اهداف بررسی ادبیات و پیشینه ی تحقیق

محدود کردن مسأله ی تحقیق

انتخاب روش شناسی تحقیق

اجتناب از دوباره کاری

قراردادن یافته های تحقیق در چهارچوب تحقیقات قبلی

کمک به تدوین سؤالات و فرضیه های تحقیق

کمک در تفسیر و کاربرد یافته های تحقیق

منابع اطلاعاتی

منابع دست اول

- مقالات مجلات علمی

- گزارش کنفرانسهای علمی

- تکنگاریهای اندیشمندان

- بعضی از قسنهای رساله ها و پایان نامه ها

منابع دست دوم

- کتاب ها

- دایرة المعارف ها

مفالات مروری

فرآیند بررسی ادبیات و پیشینه ی تحقیق Literature Review Process

توجه به عنوان تحقیق و مشخص کردن واژه های کلیدی

جستجوی منابع اطلاعاتی

یافتن عنوان مقاله های مرتبط با موضوع تحقیق

جایابی نسخه هایی از مقاله های مورد نظر

انتخاب و گزینش مقاله مرتبط

فرآیند بررسی ادبیات و پیشینه ی تحقیق Literature Review Process

طبقه بندی مقاله ها براساس روش، متغیرها و ابزار گردآوری

تهیه ی چکیده

تهیه ی اطلاعات کتابشناسی

نقد مقاله ها و گزارش ها

تدوین چهارچوب نظری و یا تجربی تحقیق

روش جستجو و یادداشت برداری از مقاله ها

کدام منابع؟

چه نکاتی یادداشت شود؟

(۱) فرضیه یا اهداف تحقیق

(۲) جامعه و نمونه و شیوه نمونه گیری

(۳) ابزار اندازه گیری و شیوه اجرا

(۴) روشهای تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات

(۵) نتایج و نقد تحقیق

روش تحقیق

از ((روش تحقیق)) معانی خاص و متمایزی در متون علمی استنباط می شود در مواردی هم "روش تحقیق" و "نوع تحقیق" مترادف منظور شده اند.

روش تحقیق به معنای رویکرد هستی شناسی (مانند روش فلسفی، روش علمی،) روش تحقیق به معنای مکاتب فکری و روش های تحلیل طبیعت و جامعه (مانند تجربه گرایی، اثبات گرایی، ابطال گرایی، طبیعت گرایی، مکانیک گرایی، رفتارگرایی، تأویل گرایی، فهم گرایی، پدیدارشناسی،)

روش تحقیق به عنوان یک فرآیند نظام مند برای یافتن پاسخ یک پرسش یا راه حل یک مسأله

"روش تحقیق مجموعه ای از قواعد، ابزار و راههای معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیتها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات است."

دسته بندی انواع تحقیق

روشهای تحقیق را با معیارهای مختلف، دسته بندی می کنند که به نمونه هایی از آنها اشاره می کنیم .

الف - براساس زمان جمع آوری داده ها

گذشته نگر Retrospective

آینده نگر Prospective

ب - بر اساس نوع داده هایی که جمع آوری می شوند

کمی Quantitative

کیفی Qualitative

ج - براساس موقعیت جمع آوری داده ها

تحقیق آزمایشگاهی laboratory R.

تحقیق میدانی field R.

د - طبقه بندی تحقیق بر اساس هدف **Research by purpose**

“میزان کاربرد مستقیم یافته ها و درجه تعمیم پذیری آنها چقدر است؟

باید توجه داشت که طبقه بندی تحقیقات براساس نوع هدفشان ضرورتاً به معنای وجود مرزهای مشخص و دقیقی بین انواع تحقیقات نیست، بلکه اکثر این تحقیقات در یک امتداد قرار دارند و با هم وابستگیهای مفهومی دارند. برای مثال، تحقیقات بنیادی زیربنایی برای تحقیقات کاربردی است.

۱- تحقیقات بنیادی (پایه) Basic R

در این نوع تحقیقات، مسأله از حوزه اجرایی واقعی ناشی نشده است. هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه ها، تبیین روابط بین پدیده ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است. تحقیقات بنیادی به کشف قوانین و اصول علمی می پردازد و درصدد توسعه مجموعه دانسته های موجود درباره اصول و قوانین علمی است. وابسته به زمان و مکان نیست

۲- تحقیقات کاربردی Applied R

تحقیقات کاربردی تحقیقاتی هستند که نظریه ها، قانونمندیها، اصول و فنونی که در تحقیقات پایه تدوین می شوند را برای حل مسائل اجرایی و واقعی بکار می گیرد. این نوع تحقیقات بیشتر بر موثرترین اقدام تاکید دارند و علتها را کمتر مورد توجه قرار می دهند.

در جستجوی دستیابی به یک هدف عملی هستند و تأکید آنها بر تأمین سلامت و رفاه توده ی مردم است؛

اطلاعات راجع به برنامه ریزی، طرح و توسعه ی فعالیت های اجرایی می دهد؛

دستورالعمل و راهنما می دهد؛

قائم به زمان و مکان است؛

هدفش حل مسأله است؛

رابطه تحقیقات پایه و کاربردی

تحقیقات پایه و کاربردی دوسر یک پیوستار نیستند. بلکه باهم رابطه ای متقابل دارند، به گونه ای که غالباً در تحقیقات کاربردی، اصول علمی تدوین شده در تحقیقات پایه ، مبنای کاربردی شدن قرار می گیرند.

۳- تحقیقات ارزیابی

Evaluation Res.

این نوع تحقیقات، فرآیندی جهت جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات برای تصمیم گیری هستند.

آیا سیستم جدید سفارشات بهتراز سیستم قبلی است؟

آیا دستگاه ATM جدید به قیمت آن می ارزد؟

Research & Development

۴- تحقیق و توسعه

هدف اصلی تلاش های توسعه و تحقیق تنظیم یا آزمون نظریه نیست، بلکه توسعه محصولات و یا فرآیندهای جدید است .

ابتدا موقعیت نامعینی مشخص می شود و بر اساس یافته های پژوهش، طرح یا برنامه ها تدوین و تولید می شود.

تلاش های تحقیق و توسعه در جهت توسعه محصول خاص معمولاً برحسب اهداف، کارکنان و زمان تکمیل بسیار وسیع اند.

چرخه تحقیق و توسعه به طراحی محصولات، مطابق با برنامه کلی کسب و کار شرکت می انجامد.

با وجود پرهزینه بودن چرخه R & D رشد و توسعه آینده سازمان را تضمین می کند.

۵- تحقیق عملی Action Res

هدف از انجام این تحقیق، حل مسائل کسب و کار مدیریت از طریق کاربرد روش علمی است. این تحقیق

مربوط به مسائل خاص می شود و در یک محیط ویژه به اجرا در

می آید.

هدف اولیه (اصلی) تحقیق عملی، حل یک مسأله خاص است و نه کمک به توسعه نظریه های علمی و یا

تعمیم نتایج نیست.

مورد کاوی در آموزش مدیریت، نمونه ای از کاربرد نتایجی است که امکان دارد از تحقیق عملی به دست آید.

ه- بر اساس نحوه ی جمع آوری داده ها

توصیفی (غیر آزمایشی) Deceptive

آزمایشی Experimental

و- طبقه بندی تحقیق بر حسب روش جمع آوری داده ها

تحقیق تاریخی

۲- تحقیق توصیفی

۳- تحقیق پیمایشی (زمینه یابی)

روش تحلیل محتوا

۵- تحقیق میدانی

۶- مورد کاوی

۷- تحقیق همبستگی

۸- تحقیق تجربی (آزمایشی)

۹- تحقیق علی- تطبیقی

۲-۱- تحقیق تاریخی

شامل مطالعه، درک و شرح رویدادهای مربوط به گذشته است. هدف از آن، رسیدن به نتایجی بر آمده از علل و دلایل خاص و همچنین تاثیر روند رویدادهای گذشته است، که می تواند به روشن کردن رویدادهای کنونی و پیش بینی وقایع آینده کمک نماید.

۲-۲- تحقیق توصیفی

هدف، توصیف جزء به جزء یک موقعیت یا یک رشته شرایط است.

تحقیق توصیفی، شامل جمع آوری اطلاعات برای آزمون فرضیه یا پاسخ به سوالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مورد مطالعه می شود.

غرض از این گونه تحقیق، پاسخگویی به پرسش هایی مانند "چقدر؟"، "چه کسی؟"، "و"چه اتفاقی دارد می افتد؟"

می باشد.

۲-۳- تحقیق پیمایشی (زمینه یابی)

پیمایش روشی در تحقیق اجتماعی است که فراتر از یک تکنیک خاص در گردآوری اطلاعات است. هر چند معمولاً از پرسشنامه استفاده می شود، اما فنون دیگری از قبیل مصاحبه، مشاهده و تحلیل محتوا... هم به کار می روند.

۲-۴- روش تحلیل محتوا

معنا شناسی آماری مباحث سیاسی است.

تحلیل علمی پیام های ارتباطی است .

روشی به منظور دستیابی به ویژگی های مختلف پیام است.

تکنیکی پژوهشی است برای تشریح کمی، نظام مند و عینی محتوای آشکار پیام.

۲-۵- تحقیق میدانی

این نوع تحقیق بررسی های علمی غیر آزمایشی هستند که

هد فشان کشف روابط و تعامل بین متغیرهای جامعه شناسی، روان شناسی، آموزشی در ساختارهای اجتماعی و سازمانی واقعی است.

پژوهشگر در این مطالعه ابتدا موقعیت اجتماعی یا مؤسسه ای را در نظر می گیرد و سپس روابط بین نگرش ها، ارزش ها، ادراکات و رفتارهای افراد و گروه های موجود در موقعیت را مطالعه می کند. مورد کاوی

موردهای مختلف بررسی شده، سپس با تجزیه و تحلیل نتایج به دست آمده از هر مورد، تلاش می شود تا قانونمندی های کلی تری حاصل شود.

در این روش سعی می شود با مشاهده تمامی جوانب یک پدیده ملموس و بررسی فرآیندهای آن در ارتباط با سایر

پدیده ها، شناختی جامع از آن بدست آید.

مورد کاوی به عنوان روش آموزش نیز مطرح است .

این روش، به "روش هاروارد" نیز مشهور است.

۲-۷- تحقیق همبستگی

هدف اصلی آن است که مشخص شود آیا رابطه ای بین دو یا چند متغیر کمی (قابل سنجش) وجود دارد و اگر این رابطه وجود دارد اندازه و حد آن چقدر است؟

نکته مهم :

تحقیق همبستگی هرگز یک رابطه علت و معلولی را روشن نمی کند، بلکه صرفاً وجود یک رابطه را توصیف می کند.

نمونه هایی از تحقیقات همبستگی

رابطه بین بهره وری و ساختار وظیفه (کار)

رابطه بین اضطراب و

استفاده از یک آزمون استعداد برای پیش بینی موفقیت در شغل

۸-۲- تحقیق علی (آزمایشی)

در تحقیقات آزمایشی رابطه علی بین دو متغیر بررسی می شود.

تحقیقات علی غالباً از طریق طرح های آزمایش صورت

می پذیرد.

با توجه به نوع کنترل متغیرها به انواع :

۱- "میدانی"

۲- "آزمایشگاهی"

تقسیم می شوند.

۸-۲-۱- آزمایش میدانی

پژوهشی در یک موقعیت واقعی که در آن یک یا چند متغیر مستقل تحت شرایط به دقت کنترل شده

(در حد مقدور آن موقعیت) توسط آزمایشگر مورد دستکاری قرار می گیرد و اثرات این دستکاری ثبت و بررسی

می شود .

مزیت های آزمایش میدانی

متغیرها تاثیر قوی تری از متغیر در حالت آزمایش آزمایشگاهی دارند.

برای مطالعه تاثیر پیچیده روان شناختی و اجتماعی، فرآیندها و تغییرات در موقعیت های مشابه

باواقعیت

مناسب هستند .

برای آزمون نظریه وهم برای یافتن پاسخ پرسش هایی بسیار مناسبند.

قابلیت کاربرد آنها در انواع گسترده ای از مسائل امکان پذیر است.

محدودیت های آزمایش میدانی

معلوم نیست یک متغیر مستقل یا بیشتر را می توان دستکاری کرد و تغییر داد.

ضرورت های عملی موقعیت پژوهش به نحوی هستند که در روابط با مساله خاصی که مطالعه می شود می توان آزمایش میدانی انجام داد.

۲-۸-۲-آزمایش آزمایشگاهی

نوعی پژوهش است که در آن واریانس وپراکندگی تقریبا تمام متغیر های مستقل تاثیرگذار احتمالی برمساله مورد مطالعه درحداقل نگهداشته می شود. این امر با محدود سازی پژوهش به یک موقعیت فیزیکی جدا از موقعیت عادی زندگی وبا دستکاری یک یل چند متغیر مستقل تحت شرایط کاملا مشخص ،کنترل شده انجام می گیرد.

۱۰- تحقیق علی- تطبیقی

دراین روش متغیر مستقل یا علت دستکاری نمی شود زیرا قبالا اتفاق افتاده است مانند جنسیت مرد وزن که نمی توان آن را دستکاری نمود.

دراین تحقیق ،گروه ها برحسب یک متغیر وابسته با هم مقایسه می شوند. این گروهها قبل از این که مطالعه شوند

از لحاظ یک متغیر با هم تفاوت دارند.

نمونه هایی از مطالعات متعارف علی - تطبیقی

تاثیر آموزش کارآموزی سرپرستی بر عملکرد شغلی در پایان شش ماهه اول کار یک سرپرست

۲-تاثیر وجود والدین مسن در میزان غیبت کارمند

تاثیر جنسیت در موفقیت شغلی فارغ التحصیلان کارشناسی مدیریت بازرگانی

رابطه تحقیقات توصیفی، علی و مطالعات اکتشافی

درخت تصمیم گیری برای انتخاب روشهای تحقیق

کدامین روش برای تحقیق

با استفاده از درخت تصمیم گیری سؤالات زیر را پاسخ داده وبر اساس این پاسخها روش مناسب را برای تحقیق خود انتخاب کنید.

آیا تلاش محقق برای برقراری یک رابطه علت - معلولی است؟ اگر آری، تحقیق یا علی - تطبیقی است یا تجربی.

آیا علت مورد ادعا (متغیر مستقل) به وسیله محقق دستکاری می شود؟ آیا کنترل اینکه چه بگیرد و چه گرفته اند توسط محقق صورت می گیرد؟ اگر آری، تحقیق تجربی است؛ اگر نه تحقیق علی - تطبیقی است.

اگر شما به سؤال ۱ پاسخ نداد ه اید، سؤال بعدی این است که آیا محقق می کوشد یک رابطه را برقرار کند یا از یک رابطه برای پیش بینی استفاده کند؟ اگر آری، تحقیق از نوع همبستگی است. اگر نه، تحقیق یا توصیفی است یا تاریخی.

اگر محقق در حال توصیف شرایط جاری (در زمان تحقیق) است، مطالعه یا تحقیق احتمالا توصیفی است اگر نه، احتمالا تاریخی است.

منابع

روشهای تحقیق در علوم رفتاری دکتر زهره سرمد و بازرگان
روشهای تحقیق در مدیریت اوماسکاران ترجمه دکتر صائبی